

עין משפט נר מצוה

יח אב מיי פ"א מהל' קרבן פסח ג:‏
יב גר מיי פ"ח מהל' מעה"ק הלכה ט:‏
ב ה מיי שם הלכה י:‏

תורה אור השלם

- לא תוכל לזבח את חפסח באחד שעריך אִשר יהיה אֱלֹהֶיךָ בְּתוֹךְךָ

דברים טז, ה

מוסף רש"י

מניין לזובח פסח בבמת יחיד. במה קטנה, להי נקט במת יחיד ולא במת ציבור, דבמת ציבור בשעת איסור הבמות ליכא, דשעת איסור הבמות לאחר שנחמד משכן שילה ומשחרב היה להם היסד עד שנבנה בית עולמים, ומשנבנה חזר: לאיסורם ושוב לא היה להם היסד: שחיטת בלא תעשה. אבל כרת דשחטוי חוץ ליבא. ומניין לה קודם חלות, דמחוסר זמן הוא להחזקל בשנים, דכתיב אשר ישחט מחוץ למחנה ולא פסח אבל מועד לא יהיה, הרמזי לפסח אבל מועד חייב עליו ושחטו רחוי לזבח מועד אינו חייב עליו, וליף מהכא דמחוסר זמן בחוץ אשר שחטו בכרת, בלא תעשה מזהא הוי, הואיל ורחוי לזא לאחר זמן: יוכל אף בשעת היתר הבמות כן. ויבא דבמות והבי שמענין ליה לקרא לא מוכל לזבח את הפסח בבמת יחיד בזמן שכל ישראל נכנסין בשערי אחד וכו' כ' אל המקום אשר יבחר לא משערי אלא בשעת איסור הבמות והבי שמענין ליה לקרא לא מוכל לזבח את הפסח בבמת יחיד פטור אלא לשמו. דלתי רחוי לשם בפנים אבל שלא לשמו כיון לשם עולה או לשם נזמים חייב שכן רחוי לפנים כיוצא בו בפנים, דכל הזבחים שנוצחו שלא לשמן כשרין אלא שלא עלו לבעולם לשם חובה חוץ מן הפסח בזמנו והשחטת ככל זמן (ויחא טז):

קיד:

אלמדה **אמר רבי זירא** **הבתוב** נתקו **לעשה**. אין זה כשאר לאו הניתק לעשה ד**בפ' בתרא** ד**חולין** (דף קמא). וב**פ' ב' דמכות** (דף ד. טו. טז). כגון לאו דגזילה ולקט שכחה ופיאה ונותר דו ולא יוכל לשלחה כל ימיו דא"כ מאי פריך דללקי משום לאו דלא תעשון והא ניתק

לעשה הוא אלא הוי כמו נתקו הכתוב מטומאה חמורה לטומאה קלה י‏ דבאותו ואת בנו (חולין פ:) דרשינן ולגדר לא ירצה לימד על כל הפסולים שבשור ושה שהם בלא ירצה וכתב רחמנא במחוסר זמן מיום השמיני והלאה ירצה להוציאו מכלל שאר פסולים שהם בלא ירצה ולומר דזהאי ליכא אלא עשה כעין דבר שהיה בכלל ויאל לידון בדבר החדש בסוף פ"ק דתמורה (דף יג:) וכתנינן זה הוי צדד ישב דמזרוע **בפ' אלו דברים** (פסחים סו.) דל**אמר'** שהכתוב נתקו לעשה והוציאו מכלל שאר טמאים שהם בלאו דלא יעמאלו את מחניהם ולהכי פריך דלינקי משום דמפורש בגופיה לאו דהדיא כדדרשינן מלא תעשון וכן פי' בקונטרס אבל בפרק אותו ואת בנו (חולין פא.) פירש בקונטרס דהוי כשאר לאו הניתק לעשה דעלמא דמיום השמיני והלאה ירצה משמע קודם זמנו לא ירצה והניחחו עד שיעבור זמנו י‏ וקשה מהך דאיכא נמי לאו דלא תעשון לא אמרינן דלתי חד עשה ועקר תרי לאוי כדל**אמר'** **בפ"ק** דתמורה (דף ד:) לא דמי דהני מיילי התם דסמיכי גבי דהדי הלאוין אכל העשה תדע דהא בפרק **ב' דמכות** (ד' טו. ושם ד"ה תינא) תשיב לא יעמאלו את מחניהם ניתק לעשה אי לאו משום דקדמו עשה אף על גב דאיכא לאו נמי דואל המקדש לא תבא ומיהו התם איכא למימר משום דאיכא יז‏ תרי עשה דכתיב מחוץ למחנה תשלחום אבל אשכחן גולה דאיכא תרי לאוי לאו דלא תעשוק ולא תגזול דבפרק המקבל (ב"מ קיא.) אמר רבא זהו עושק זהו גזל וחשבי ליה ניתק לעשה במכות (דף יד:) ובחולין (דף פ:) הלכך צריך לחלק דההיא דתמורה (דף ד:) כדפרישית דלכך סמך שני הלאוין אכל העשה לומר שאין העשה מנתקם: **רב** **חזקי בר יצחק** **אמר** **פנים דגלגל בו'**, שניאה הוא דקמשני (התם) דאפילו לר"ש לא לקי במחוסר זמן בפנים כי אם בחוץ כדפי' בקונטרס. ויש גירסא אחרת בספרים לרבי שמעון ה"ג והא גלגל פנים הוא אמר רב נחמן בר יצחק פנים דגלגל בו' ויש יח‏ לקיש פריך דנפקא ליה מלא תעשון לאו במחוסר זמן דהאי יז‏ קרא בגלגל קאי ופנים הוא וכי תימא קל וחומר בחוץ קא אין מזהירין מן הדין ומשני פנים דגלגל לגבי שילה כחוץ דמי: **אלא** א"א קודם חצות. ואע"ג דחוי בפנים שלא לשמו לא מיחייב כרת כיון דמחוסר עקירה ואין עומד האי ליעקר קודם זמנו: **דירתר במה לחבירו**. ושניא הוא דקמשני דקמני היינו קודם חלות דכשר בצמה שלא לשמו וא"ת דמשמע הכא דתורין שלא הגיע זמנן לרבי שמעון חיילא קדושה עלייהו והשוחטן בחוץ בלאו ובמעילה בפרק ודל חטאת (דף יג.) נמי אמר רבי שמעון דמועלין משום דראוין לאחר זמן ובתמורה בפרק אלו קדשים (דף יט:.) גבי אשם בן שמים והציאו בן שנה אמר ר' שמעון דכל עצמן אינן קדושים משום דכל מידי דלא חוי ליה לגופיה לא נחתא ליה קדושת הגוף ופרריך התם מאי שנא ממחוסר זמן דלא חוי ליה לגופיה יח‏ (לא נחתא ליה קדושת הגוף) ואמר ר"ש דקדוש פירוש במתני' דהכא דתנן מחוסר זמן רבי שמעון אומר בלא תעשה ומשני דאיתקוש לבכור דקדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמן והסתא תינח מחוסר זמן תורין שלא הגיע זמנן מאי טעמא וי"ל דדבר שאינו ראוי לשם יח‏ קרבן ילפינן ממחוסר זמן שאין ראוי לשם קרבן אבל דבר שראוי לקרבן אחר ולקרבן זה שהוא מקדישו אינו ראוי לא נחתא ליה קדושת הגוף ופסח קודם חלות דקדוש לר' שמעון וכן חטאת ואשם דזב וזבה ויולדת ומזרוע דקדושים קודם זמנן דתנן בפירקין (לעיל קיג.) ולא פליג ר' שמעון ובתורת כהנים בפ' אחרי מות י‏ קאלמר נמי רבי שמעון והשוחטן בחוץ בלאו הני אין מחוסר זמן בגופן ולא דמי לאשם בן שנה והציאו בן שמים בן שמים והציאו בן שנה דמחוסרי זמן בגופן וא"ת דמחוסר י‏ זמן היאך קדוש הא אמרינן לעיל בפ"ק (דף יג.) לילה לקדושה יום להרצאה אבל ציום שביעי לא ובצבורות פרק הלוךח דבהמה (דף כא.) קאלמר ר"ש מחוסר זמן נכנס ללירי להתעשר יליף מצבור דקדוש לפני זמנו ופריך ואדיליף מצבור לילף מקדשה אלאמה משמע דקדשים קודם זמנן לא קדשי וי"ל דאסור להקדישם אבל אם הקדישם תוך יח‏ זמנם קדושין אלא דעמד איסור דרחמנא אמר י‏ מיום השמיני אין הא קודם לכן לא אבל מעשר לרבי שמעון שרי להכניסו תוך זמנו לליר להתעשר כדיליף התם מעשר העברה העברה מצבור והא דלא ניחא ליה למילף תחת תחת מקדשים דניחא ליה למילף העברה טפי משום דהעברה דתרווייהו משתעי שמעצירה להקדישה יש ליתן טעם לרבא דריש תמורה (דף ד:) היאך מחוסר זמן קדוש קדושת הגוף דכל היכא דאמר רחמנא לא תעבד אי עבד לא מעני דאמר ליתן לילף תחת תחת ממעשר או שמא יש טעם אחר: **דויעריי** **קבעוה תנאי**. משום דמזרוע יש זו טומאה כעין זו וזבה ויולדת אבל מיר דלא דמי להו שיעריה וכן בכריתות בפרק ארבעה מחוסרי כפרה (דף ח:) נמי אשכחן דתני זו וזבה ויולדת ומזרוע והתם מפרש מאי טעמא לא תני מזרוע ומזרועת דקתני זו וזבה וניחא השתא לויעריי דבזויר בלא מזרוע סגי דאיכא תרתי בזויר דזויר טמא מציא אשם י‏:

פרת חטאת פרק ארבעה עשר זבחים

מילקי נמי לילקי. השוחט מחוסר זמן י‏ דהא משכן דגלגל דהיא במת ציבור פנים הוא שאהל מועד של מדבר היה שם וקאלמר רחמנא ביה נמי לא תעשון: **אלמה אמר רבי זירא**. **בפ' אותו ואת בנו** (חולין פ:) דקמני קדשים בפנים יח‏ סופג את הארבעים משום לאו דאותו ואת בנו והוינן צה וילקי נמי משום לאו דמחוסר זמן דתניא מנין שלכ יח‏ הפסולים שבשור ושבשה שהן בלא ירצה ת"ל ושור ושה שרוע וקלוט ומחוסר זמן פסול הוא ומשני ר' זירא הנח לאו דמחוסר זמן דהכתוב נתקו לעשה דכתיב ביה עשה ימירא כדמפרש התם למימרא שהוציאו ונתקו מכלל לאו דלא קאי עליה יח‏ בלאו דשאר פסולין והשתא דלמרת הכא לאו דהדיא כתיב ביה ינקי עליה: **דלמא** **ה"מ**. דמשני נמי התם דלא לקי לרבנן דפליגי עליה דרבי שמעון דלא דרשי להאי לא תעשה למחוסר זמן דההוא דלותו ואת בנו דשני ר' זירא עלה מיתוקמא התם דלא כר"ש אבל לר' שמעון ה"ג דלקי אלאו דמחוסר זמן בפנים: **רב נחמן בר יצחק אמר**. לר' שמעון נמי לא לקי א מחוסר יח‏ זמן בפנים דגלגל לגבי שילה חוץ הוא לגבי חצות הואיל דאינו כשר להקריבמו י‏ הלכך בחוץ הוא דאשכחן ביה לא תעשה משום איסור צמה ולא בפנים: **בשעת איסור הצמות**. קס"ד במדבר וסילה וצית עולמים: **אחר חזות**. **דו"ד** דמטי וזמניה: **כרם נמי ניוחייב**. דהא מתקבל בפנים: **קודם חזות**. דהוי מחוסר זמן לשמו: **בשעת היסר הצמות אומר**. כמו דגלגל ונוב וגבזון דהותרו צמות יחיד לעולה ושלמים ואשמעינן קרא דלגבי חצות

איכא לא תעשה ולא משום מחוסר זמן דהא חזו השתא בצמה גדולה: **איסור צמה לו**. לקרבן זה: **היסר צמה לחיזירו**. לעולה ושלמים דנדר ונדבה וסיפא ה"ק יכול אף בשעה שהוא מותר בצמה כגון קודם חלות שהוא יח‏ לשלמים ת"ל **כו'** יח‏ בשער אחד בצמה גדולה לשחוט פסחיהם: **דועירי קבעוה תנאי**. למיתני במתניתין מזרוע דהדיא: **דבר ששם לא קבעוה תנאי**. ומיהו אגן משנינן לה בגמרא וקבעינן לה בגמ' הכי ככל חסורי מחסרה דהש"ס: **רב חלקיה**. דאשם קאי ולא אחטאת דאינו חטאת פסולה שלא לשמו בפנים: **לא שנו**. דפטור בחוץ: **אלא לשמו**. ואפילו סתמא דזהאי שמא אינו מתקבל עכשיו בפנים: **אבל שלא לשמו**. כגון לשם עולה ובשם זה הוא רחוי לזא לפנים דכל הזבחים שנוצחו שלא לשמן כשרין חוץ מן הפסח והחטאת י‏: **אי הכי כי שחט ליה לשמו בחוץ נמי ניוחייב**. דהא רחוי היה לעקור שם זה ממנו ולבא לפנים: **מחוסר עקירה**. וכל כמה דלא איעקר שם אשם מייניה סתמיה לאו למיעקר קאי ולא רחוי הוא: **וכי יש לך דבר שאינו כשר לשמו**. לפנים: **וכשר שלא לשמו**. אפי' יח‏ דקו"ל לעיל (דף ג.) כל הזבחים כשרין שלא לשמן ה"מ היכא דכשרין לשמן אבל מחוסר זמן צבעלים זה שאינו כשר לשמו היאך יוכשר שלא לשמו:

פסח

גבי אשם בן שמים והציאו בן שנה אמר ר' שמעון דכל עצמן אינן קדושים משום דכל מידי דלא חוי ליה לגופיה לא נחתא ליה קדושת הגוף ופרריך התם מאי שנא ממחוסר זמן דלא חוי ליה לגופיה יח‏ (לא נחתא ליה קדושת הגוף) ואמר ר"ש דקדוש פירוש במתני' דהכא דתנן מחוסר זמן רבי שמעון אומר בלא תעשה ומשני דאיתקוש לבכור דקדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמן והסתא תינח מחוסר זמן תורין שלא הגיע זמנן מאי טעמא וי"ל דדבר שאינו ראוי לשם יח‏ קרבן ילפינן ממחוסר זמן שאין ראוי לשם קרבן אבל דבר שראוי לקרבן אחר ולקרבן זה שהוא מקדישו אינו ראוי לא נחתא ליה קדושת הגוף ופסח קודם חלות דקדוש לר' שמעון וכן חטאת ואשם דזב וזבה ויולדת ומזרוע דקדושים קודם זמנן דתנן בפירקין (לעיל קיג.) ולא פליג ר' שמעון ובתורת כהנים בפ' אחרי מות י‏ קאלמר נמי רבי שמעון והשוחטן בחוץ בלאו הני אין מחוסר זמן בגופן ולא דמי לאשם בן שנה והציאו בן שמים בן שמים והציאו בן שנה דמחוסרי זמן בגופן וא"ת דמחוסר י‏ זמן היאך קדוש הא אמרינן לעיל בפ"ק (דף יג.) לילה לקדושה יום להרצאה אבל ציום שביעי לא ובצבורות פרק הלוךח דבהמה (דף כא.) קאלמר ר"ש מחוסר זמן נכנס ללירי להתעשר יליף מצבור דקדוש לפני זמנו ופריך ואדיליף מצבור לילף מקדשה אלאמה משמע דקדשים קודם זמנן לא קדשי וי"ל דאסור להקדישם אבל אם הקדישם תוך יח‏ זמנם קדושין אלא דעמד איסור דרחמנא אמר י‏ מיום השמיני אין הא קודם לכן לא אבל מעשר לרבי שמעון שרי להכניסו תוך זמנו לליר להתעשר כדיליף התם מעשר העברה העברה מצבור והא דלא ניחא ליה למילף תחת תחת מקדשים דניחא ליה למילף העברה טפי משום דהעברה דתרווייהו משתעי שמעצירה להקדישה יש ליתן טעם לרבא דריש תמורה (דף ד:) היאך מחוסר זמן קדוש קדושת הגוף דכל היכא דאמר רחמנא לא תעבד אי עבד לא מעני דאמר ליתן לילף תחת תחת ממעשר או שמא יש טעם אחר: **דויעריי** **קבעוה תנאי**. משום דמזרוע יש זו טומאה כעין זו וזבה ויולדת אבל מיר דלא דמי להו שיעריה וכן בכריתות בפרק ארבעה מחוסרי כפרה (דף ח:) נמי אשכחן דתני זו וזבה ויולדת ומזרוע והתם מפרש מאי טעמא לא תני מזרוע ומזרועת דקתני זו וזבה וניחא השתא לויעריי דבזויר בלא מזרוע סגי דאיכא תרתי בזויר דזויר טמא מציא אשם י‏:

מסורת הש"ס

א (חולין פ:), ב (כע"ז לעיל גב. פסחים סו., ד. פסחים לא. מוסף פ"ג ה"ז, ספרי ראה קלב, ירוש' מגילה פ"א ה"א ע"ש כה"ע, ד (ויחא סג), ט ע' בתו' לעיל קיב. ד"ה וזכתי, ו (נמנות מו:), ז (לעיל ב., ח) נדה לג., ט ע"ז ק"ק, י פירש' ו ה"ה, יז ע"י רש"ק.

הגהות הב"ח

(א) גבי ורחוי לשלא לשמו בפנים (בפי' מו"מ, וי"צ גירסת רש"י מחוסר: (ג) רש"י ד"ה אלמה וכו' דלא קאי עליה לאו כ"ל וחות ב' נמחק: (א) ד"ה רב נחמן וכו' זמן הספ"ד ואח"כ מ"ה פנים:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה היתר וכו' ביום השמיני אין זה קודם לכן לא עיין ויחא דף גפ ע"ב:

שינויי נוסחאות

א [בפי' ימוסי תנאים ואמוראים כתב מדקאלמר ליה אלמה אמר רבי זירא ולא אמר ליה והא מר הוא דלמר שטע מניה דרבי זירא אמר היה. עכ"ל: ב] א"ל (מנחות:) דילמא הני מיילי לרבנן אבל לרבי שמעון כו' (ש"ח, וביח' ברוש"י: ג] כ"ל נדחיהם (ש"ח) וכו"ה בשש"י: ד] כ"ל לא לעולם (ש"ח): ה] תיבת קאי ליתא כסתמ"י, וברש"י גרסינן באמר: ו] כ"ל בר (ש"ח): ז] זמן בפנים דהא (ש"ח): ח] בפנים השני סופג (ש"ח), וענינ' כסתמ"י: ט] כ"ל לכל (ב"ר): י] להקריבמן (ש"ח): יא] שהוא כשר לשלמים (ש"ח): יב] כד"ו וכו"ה פליק: יג] כ"ל ואע"ג (ב"י): יד] ונותר ומזוחר גירושיו ואנוסותו דלא יוכל בו' כ"ל (צ"ק), ובכ"ש גרסינ ונותר ומזוחר ולא כו': טו] דאיכא נמי תרי (ב"ש): טז] כ"ל ולרויש לקיש (צ"ק): ז] ד"ה הא האי (צ"ק): יח] לגופיה ונחתא ליה קדושת הגוף דאמר ר"ש וכו': כ"ל (צ"ק): יט] כ"ל לשים (צ"ק): כ] כ"ל ומחוסר (ב"ש): כא] כ"ל קודם זמנם קדושים כ"ל (ב"ש):